

LIBRIS

We know
books

Această carte a apărut cu sprijinul Copyro.

@ Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Bacovia, George

Amurg violet : versuri = Vespro violetto : versi / George Bacovia
: in romeno e italiano a cura di Geo Vasile. - Edizione bilingue =
Ed. bilingvă. - București : Eikon, 2025
ISBN 978-606-49-1476-7

I. Vasile, Geo (trad.)

821.135.1
Ilustrație copertă de Mihai Criste

Redactor: Isabela Brănescu

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

George Bacovia

AMURG VIOLET VESPRO VIOLETTO

Versuri. Versi

Edizione bilingue in romeno
e italiano a cura di Geo Vasile

Ediție bilingvă în română
și italiană îngrijită de Geo Vasile

E I K O N

București, 2025

Cuprins. Indice

Bacovia, de la simbolism la minimalismul postmodern.....	5
Bacovia, dal simbolismo al minimalismo postmoderno.....	11
Cronologia bibliografica George Bacovia.....	17
Cronologie bibliografică George Bacovia.....	21
Plumb / Piombo.....	27
Decor / Scenario.....	29
Lacustră / Lacustre.....	31
Sonet / Sonetto.....	33
Tablou de iarnă / Quadro d'inverno.....	35
Păлинд / Sbiancato.....	37
Amurg violet / Vespro violetto.....	39
Decembre / Dicembre.....	41
Negru / Nero.....	45
Moină / Disgelo.....	47
Rar / Raro.....	49
Nervi de toamnă / Nervi d'autunno.....	51
Note de toamnă / Note d'autunno.....	53
Oh, amurguri ! / Oh, tramonti !.....	55
Amurg de iarnă / Vespro invernale.....	57
Amurg antic / Vespro antico.....	59
Pulvis / Pulvis.....	61
Cuptor / Calura.....	63
Singur / Solo.....	65
Trudit / Stremato.....	67
Altfel / Altrimenti.....	69

Panoramă / Panorama	71
Finis / Finis	73
Plumb de iarnă / Piombo d' inverno	75
Largo / Largo	77
Nervi de primăvară / Nervi di primavera	79
Matinală / Mattinale	81
Nervi de toamnă / Nervi d'autunno	83
Plumb de iarnă / Piombo d'inverno	85
Note de toamnă / Note d'autunno	87
Nocturnă / Notturmo	89
Scântei galbene / Scintille gialle	91
Singur / Solo	93
Amurg / Vespro	95
Balet / Balletto	97
Note de primăvară / Note di primavera	99
Amurg de vară / Vespro estivo	101
Gol / Vuoto	103
Note de toamnă / Note d'autunno	105
Vals de toamnă / Valzer d'autunno	107
Și ninge... / Sta nevicando	109
Nervi de toamnă / Nervi d'autunno	111
Plumb de iarnă / Piombo d'inverno	113
Frig / Freddo	115
Cu voi... / Con voi	117
Proză / Prosa	119
Ego / Ego	121
Nocturnă / Notturmo	123
Aiurea / Altrove	125
Psalm / Salmo	127
Vobiscum / Vobiscum	129
Piano / Piano	131
Din urmă / Ultime cose	133
Poema finală / Poesia finale	135

Destul / Ne ho assai	137
Ca mâine / Forse domani	139
Gaudeamus / Gaudeamus	141
Din vremuri / Eco dei tempi	143
Dies irae/ Dies irae	145
Trec nouri / Nubi che passan	147
Ecou de romanță / Eco di romanza	149
Să ne iubim / Amiamoci	151
Elegie / Elegia	153
Versuri / Versi	155
Veritas / Veritas	157
Demult / Una volta	159
Legendă / Leggenda	161
Noapte de vară / Notte d'estate	163
În fericire / Felicità	165
Miazăzi de vară / Meriggio d'estate	167
Sic transit / Sic transit	169
Perpetuum mobile / Perpetuum mobile	171
Idei / Idee	173
Vizită / Visita	175
Seară / Sera	177
Cogito / Cogito	179
Romanță / Romanza	181
Nervi de toamnă / Nervi d'autunno	183
Da / Sì	185
Prietenul meu, smochinul / Mio amico, il fico	187
Stanță la Bacovia / Stanza a Bacovia	191
Stanță / Stanza	193
Pro arte/ Pro arte	195
Pro arte II / Pro arte II	197

Curriculum bibliografic

Geo Vasile, italianist, critic literar, prozator, poet	199
--	-----

BACOVIA,
DE LA SIMBOLISM
LA MINIMALISMUL POSTMODERN

George Bacovia (1881-1957) este cel mai actual dintre interbelici prin mesajul său poetic și profetic lansat de-a lungul unei sincopate, dar longevive parabole moderne în postmodernitate, de la debutul cu volumul *Plumb* (1916) la *Stanțe burgheze* (1946) și până la postume. Bacovia este autorul partiturii unice, anticipatoare, de mare impact inclusiv pentru poezia română în ultimele decenii, ca și acum, la peste șase decenii de la moartea sa.

O singulară apărare și ilustrare a actualității autorului volumului *Cu voi* (1930) reprezintă eseu poetului Ion Caraion, Bacovia. „Sfârșitul continuum” (Editura Cartea Românească, 1977), cărui i se adaugă interpretările lui Nicolae Manolescu („Scriitori români”, Ed. Științifică, 1978), precum și studiile și monografiile semnate de Daniel Dimitriu („Bacovia după Bacovia”, Iași, 1998), de V. Fanache („Bacovia, ruptura de utopia romantică”, Cluj-Napoca, 1994), de Gheorghe Crăciun („În căutarea referinței”, 1998) sau de Mihai Cimpoi („Secolul Bacovia”, Editura Ideea Europeană, 2005).

Aceștia identifică aventura și măștile, extazul și agonia modernității, și chiar traseul tranziției poetului de la poză la proză (Nicolae Manolescu) de la modernism la postmodernism, de la compoziția spectaculară,

patetic-muzicală la sintaxa atonală a fragmentului minimalist, denotativ.

Fapt e că, încă de la debut, și mai ales în poemele deja scrise, dar neincluse în *Plumb*, Bacovia face proba unui comportament stilistic imprevizibil. Deși abundă sincronizările simboliste, nu lipsesc tentațiile cotidianului și socialului, enunțul tranzitiv, biografismul, dar și ludice ieșiri în decor. La 35 de ani, Bacovia nu și-a putut reprima o anume poză de *poète maudit*, sub înrăurirea unor figuri protagoniste la începutul veacului XX, cum ar fi Baudelaire, Verlaine, E. A. Poe, Maurice Rollinat ș.a.m.d.

Volumul *Plumb* va avea, într-adevăr, impactul dorit de încă tânărul poet, fiind o summa obsesiv-muzicală, plastică, ostentativ funebră și sardonică, adică exact imaginea standard, unidimensională a poetului simbolist, deși dependentă încă de modele autohtone (Macedonski, în primul rând) sau străine.

Poetul, ce-și construise premeditat acest blazon stilistic (decorativ, estetic, livresc), nu și-a refuzat totodată plăcerea (parodică?) de a supralicita poetica simbolistă prin demontarea subversivă a procedurilor și recuzitei la mare preț în textele unor precursori minori tip Tradem, I. C. Săvescu, A. Obedenaru, M. Demetriade ș.c.l. Un simbolism, cel al lui Bacovia, prezidat de motivația efectelor scontate, dar și de conștiința dramatică a caducității, a istovirii fatale a formelor supralicite. Conștiință ce i-a netezit calea spre *Sfârșitul continuu*, sinonim cu tropul epigramatic, tahigrafic, cules în arena realului imediat, tangibil, biografic, social, politic, dovadă stând multele

sale poeme din presa primelor decenii ale secolului XX. Poeme ce, incluse în volumele ulterioare debutului, vor proba la rândul lor schisma lui Bacovia față de estetica simbolismului, memorabil formulată de Nicolae Manolescu: „Putem vorbi la Bacovia de un veritabil anti-simbolism. La un capăt al poeziei lui se produce o deintegrare a limbajului prin sincopă, prin recurgerea la forme voit prozaice și nearticulate. La un altul, poetica simbolistă este supralicită și uneori compromisă prin patetism”.

Poetul se lasă cucerit tot mai evident de sentimentul unei identități aparent pierdute, de fapt mereu operante; umanizarea tranzitivă a eului poetic și implicit a expresiei devine tot mai transparentă, chiar și atunci când textele se reduc la elipse, dislocări, juxtapuneri, verslibrism monologic, liniar sau fracturat, adesea oracular, în detalii de istorie personală sau colectivă, autohtonă și chiar mondială.

Sintaxa denotației unor fluxuri ce discreditează logica formală și gramaticală pare să pecetluiească și textele de bătrânețe, fragmente cu coperte rupte, autoironice, elegiace, sarcastic-amare, exorciste: „Nu câștig nici un gând / Pentru a-l descrie, / Compozitor de vorbe... / În culori, reverii, armonii... / Pentru a trece tăcerea grea. / Compozitor de vorbe... / Lumea se schimbă. / Egalitate, idei tumultoase, / organizarea viitorului întrevăzut, / Sunt grade, / Sunt posturi de răspundere...” (Perpetuum mobile).

Abandonarea emfazei și a măștilor standard în poetica simbolistă este deja o certitudine, o nouă strategie

de înfruntare a demiurgului funest abordat din tranșea realului prin enunțuri antiprozodice, brevilocvente, semnalând panica urgențelor tot mai amenințătoare. Supraviețuirea textului, deci și a autorului, cere imperativ înscrisuri în timp real, fără a mai fi trecute prin alambicul imaginarii (Cogito, Idei, Pro Arte II). Timpul nevrozelor publice a ajuns la scadență, întoarcerea din exilul butaforiei simboliste are loc sub imperiul minimului instinct de conservare. Dependența de psihismul teatral-autist nu are decât un singur leac: terapia tranzitivității mesajului, asumarea normalității, cu toate riscurile contingentei. Bacovia își asumă, în fine, plonjarea în cotidian, saltul mortal în bruiajul haotic al vieții, recunoașterea detașată a atributelor lumii: dezolarea malefică, vidul, caducitatea, nimicul: „E frig, iarnă... / Vreau să gândesc la anii mei pustii – / Nu mai aștept pe nimeni, / Nici o speranță. / Nimeni nu mai este liber... / Vreau să gândesc la anii mei pustii – / Închide oriunde, / Închide ușa, – e frig, iarnă” (Din vremuri).

Chiar dacă solitudinea, pustiul, agonia, moartea ca aspirație sau prevestire au rămas pe mai departe teme esențiale ale universului bacovian, deși heteronimii poetului au continuat să rătăcească bezmetic prin spații închise sau deschise, dar la fel de vide, deși amurgul (cel mai frecvent cuvânt în lexicul bacovian), noaptea și plumbul invernălcu cu conotații funeste, fac încă ravagii în mai toate volumele, Bacovia intrase de mult în rezonanța sfârșitului continuu. Tot mai insistente sunt sintagmele referitoare la condiția și statutul poetului sau artistului. Un itinerar secret pe spirala propriului ADN

care îl duce la enunțul scheletic, febril, chinuit în spontaneitatea lui de ultimatum.

Bacovia se comportă, fie ca un improvizator de graffiti existențiale, fie ca un corespondent special al neantului și dezagregării, siglate de teroriste rafale SF: „Acolo unde nu-i nimeni, / Nici umbre, / Unde se duc mulțime de ani, / Și zgomotele zilei, / Și tăcerea nopții... / Unde toate sunt știute... / Acolo, spun călătorii, / Că numai rafale de foc / Se denunță lugubru, / Metalic, / Din minut în minut. / Acolo unde nu-i nimeni / Și nu mai trebuie / Nici un cuvânt” (*Sic transit*).

Ecourile de foc ale acelor bolgii abisale au pus în ireversibilă criză oaza manieristă, magica reprezentare în haine de împrumut. Protagonismul luciferian și solitudinea estetizantă se redimensionează exegetic și metaforic. Imaginificul din *Plumb* se destituie în favoarea unui nou limbaj, a cărui demetaforizare galopantă va trece în poezia necuvintelor a lui Nichita Stănescu, în cea antiretorică a unor Petre Stoica, Mircea Ivănescu, dar și în alchimia tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă, definit astfel de monograful său Radu G. Țeposu. Ca să nu mai vorbim de următoarele decenii într-o țară în care, deși sustrasă mentalității de lagăr, aproape toată simptomatologia politică, socială, psihică și biologică a universului bacovian pare să revină, cu întregul său cortegiu de eșecuri, deznădejdi, fobii și secetă a sensului vieții.

Bacovia este în momentul adevărului stenograful intenționalității vide a realului: poetul a coborât în infern, dar și la gradul zero al limbajului în numele

vieții, în numele unei poezii ce ține loc de epitaf și testament la căpătâiul viitorului. Identificând în cărțile sale afinități cu filosofia de viață și viziunea artistică din opera lui Eminescu, Lucian Blaga, Emil Cioran sau Brâncuși, dar și cu scrierile unui Georg Trakl, Heidegger sau Gottfried Benn, nu vom ezita să considerăm opera lui Bacovia o emblemă a poeziei moderne românești și europene.

BACOVIA,
DAL SIMBOLISMO
AL MINIMALISMO POSTMODERNO

La poesia di George Bacovia continua anche adesso, a più di sessant'anni dalla scomparsa dell'autore, ad offrire il messaggio poetico e profetico di una sincopata ma longeva parabola moderna, romena e insieme europea. Le note che seguono si propongono di presentare Bacovia a partire dal volume *Plumb*, 1916 (Piombo) fino a *Stanțe burgheze* 1946 (Stanze borghesi), ma anche il poeta della partitura unica, chiaroveggente, di grande impatto per la poesia romena degli ultimi decenni del secolo scorso.

Un originale scritto sulla sua contemporaneità si deve allo scrittore Ion Caraion, *Bacovia. Sfârșitul continuu*, 1977 (Bacovia, la fine continua), al quale si stanno aggiungendo le note critiche di Nicolae Manolescu, *Scriitori români*, 1978, Ion Bogdan Lefter, *Bacovia, Poezii, Proză*, 1987, nonché gli studi e le monografie firmate da Daniel Dimitriu, *Bacovia după Bacovia*, 1998, dal compianto Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, 1998, da V. Fanache, *Bacovia, ruptura de utopia romantică*, 1994 (Bacovia, il distacco dall'utopia romantica) o da Mihai Cimpoi, *Secolul Bacovia*, 2005. Si evidenzia, oltre all'iter poetico, il doloroso infingimento a cui è costretto l'uomo, maschera multiforme dell'estasi e agonia dei tempi. Essenziale è però la transizione del poeta dall'affettazione

simbolista al disinganno metafisico del postmodernismo, dalla composizione spettacolare, patetico-musicale alla sintassi atonale del frammento minimalista.

Fatto sta che sin dall'esordio e soprattutto nelle poesie di vecchia data ma non incluse nel volume *Piombo*, Bacovia dà prova di un atteggiamento stilistico imprevedibile: benché abbondino i sintomi del simbolismo europeo, non mancano le tentazioni del quotidiano e del sociale, l'enunciato transitivo, il biografismo, ma anche i tentativi di ludiche trasgressioni. A trentacinque anni Bacovia non può astenersi da una certa affettazione di *poète maudit*, all'insegna di alcune figure di primo rilievo all'inizio del ventesimo secolo, come per esempio Baudelaire, Verlaine, E.A. Poe, Maurice Rollinat ecc. *Piombo* sortirà l'effetto voluto dal giovane poeta, essendo un coacervo ossessivo-musicale, plastico, provocatoriamente funebre e sardonico, cioè la perfetta immagine stereotipata, unidimensionale del poeta simbolista, anche se ancora dipendente dai modelli autoctoni, tipo Alexandru Macedonski, o stranieri.

Il poeta che si è costruito in anticipo un blasone stilistico (decorativo, estetizzante, libresco), non rifiuta al tempo stesso il piacere parodico di sovraccaricare la poetica del simbolo, smantellando sovversivamente le procedure di alcuni precursori minori. Un simbolismo, quello di Bacovia, consapevole degli effetti scontati, ma anche drammaticamente conscio della caducità e del fatale esaurimento delle forme licitate.

Da questa visione del suo tempo, si sviluppa in lui la modalità del tropo epigrammatico, tachigrafico, colto

nell'arena del reale immediato, tangibile, biografico, sociale, politico, come dimostrano le non poche poesie affidate ai periodici romeni dei primi decenni del ventesimo secolo. Poesie che, comprese nei volumi ulteriori al debutto, provano a loro volta lo scisma di Bacovia nei confronti dell'estetica simbolista, brillantemente dimostrato da Nicolae Manolescu: «Possiamo parlare per quanto riguarda Bacovia di un vero e proprio antisimbolismo. Da un lato la sua poesia produce una disgregazione del linguaggio per sincope, per il ricorso a forme deliberatamente prosaiche e non articolate, dall'altro la poetica simbolista viene abusivamente messa in gioco e talvolta compromessa dal patetismo.»

Il poeta si lascia conquistare sempre più chiaramente dal sentimento di un'identità apparentemente perduta, ma in realtà da sempre operante; l'umanizzazione transitiva dell'io poetico che unitamente alla modalità espressiva, diventa sempre più trasparente, anche quando i testi si riducono a modi ellittici, a dislocamenti, a giustapposizioni, a versi liberi, atonali, monologici, lineari o fratturati, spesso preludi della fine continua, oracolari nei confronti della storia personale o collettiva, nazionale e anche mondiale. Una sintassi di flussi che destabilizza l'autorità della logica formale e grammaticale e che sembra suggellare anche i testi del tardo Bacovia, e cioè i frammenti dalle copertine strappate, autoironici, elegiaci, pungenti-amari, deprecanti: «Non conseguo nessun pensiero / Per descriverlo, / Compositore di verbi... / Per mezzo di colori, sogni, armonie... / Per vincere il greve silenzio. / Compositore di verbi... / Il mondo cambia.

/ Uguaglianza, idee tumultuose, / L'organizzazione del futuro intravisto. / Ci sono gradi, / Posti di responsabilità...» (*Perpetuum mobile*).

L'abbandono dell'enfasi e delle maschere standard del simbolismo diventa una nuova e forte strategia del poeta nell'affrontare il demiurgo funesto; Bacovia si accosta alla trincea del reale attraverso enunciati breviloquenti, altrettanti sintomi di un panico dalle urgenze sempre più minacciose. La sopravvivenza del testo, cioè dell'autore, richiede in maniera impellente attestati in tempo reale, senza più attraversare l'alambiccio dell'immaginario (vedasi le poesie *Cogito, Idee, Pro Arte II*). Il tempo delle pubbliche nevrosi che altro non sono che un falso esilio di cartapesta, è giunto a scadenza.

La dipendenza dallo psichismo teatrale-autista non ha che un rimedio solo: la terapia della transattività del messaggio. Bacovia si riappropria infine della normalità, compresi tutti i rischi della contingenza, del salto mortale nelle caotiche interferenze della vita, il ravvisamento distaccato dello squallore esistenziale, del vuoto, del nulla: «Fa freddo, inverno... / Voglio pensare ai miei anni vuoti – / Non attendo più nessuno, / Nessuna speranza. / Nessuno è ormai più libero... / Voglio pensare ai miei anni vuoti – / Chiudi ovunque, / Chiudi la porta, – / Fa freddo, inverno.» (*Eco dei tempi*). Anche se la solitudine, il deserto, l'agonia, la morte quale aspirazione o presagio sono rimasti i temi essenziali dell'universo bacoviano, anche se gli eteronimi del poeta non hanno smesso di farneticare attraverso spazi chiusi o aperti, ma altrettanto vuoti, anche se il *tramonto-vespro* (il più

frequente vocabolo del lessico bacoviano), la notte e il piombo invernale con i loro connotati funesti imperverano ancora nei volumi della tarda età, Bacovia si è messo da tempo in risonanza della *fine continua*. Sempre più martellanti tornano le parole collegate alla condizione e allo statuto di poeta o artista. Un itinerario segreto sulla spirale del proprio DNA lo porta all'enunciato scarno, febbrile, tormentato nella sua spontaneità da ultimatum. Bacovia si atteggia sia a improvvisatore di graffiti, sia a corrispondente speciale del nulla e del disgregarsi, siglati da terroristiche raffiche SF: «Laddove non c'è nessuno, / Né ombre, / Dove vanno a migliaia gli anni / E i rumori del giorno, / E il silenzio della notte... / Dove tutto è già saputo... / Là, dicono i viandanti, / Che solo raffiche di fuoco / emergono lugubri, / Metalliche, / Minuto per minuto, / Laddove non c'è nessuno, / E non occorre più / Nessuna parola.» (*Sic transit*) Gli echi di fuoco di quelle bolge abissali mettono in irrevocabile crisi l'oasi manierista, la magica rappresentazione di allora, in abiti che si piangono addosso.

Il protagonismo luciferico e la solitudine estetizzante si ridimensionano in esame critico e metapoetico. L'immaginario lussureggiante del volume *Piombo* si destituisce a favore di un linguaggio nuovo, la cui libertà priva di metafore passerà nella poesia delle non-parole di Nichita Stănescu, in quella antiretorica di un Petre Stoica, Mircea Ivănescu, ma anche nell'alchimia *tragica & grottesca dell'ottenebrato decennio letterario nove*, con le parole del rimpianto critico Radu G. Țeposu. Per non parlare poi dei decenni seguenti, quando quasi tutta